
Walka o granice II Rzeczypospolitej

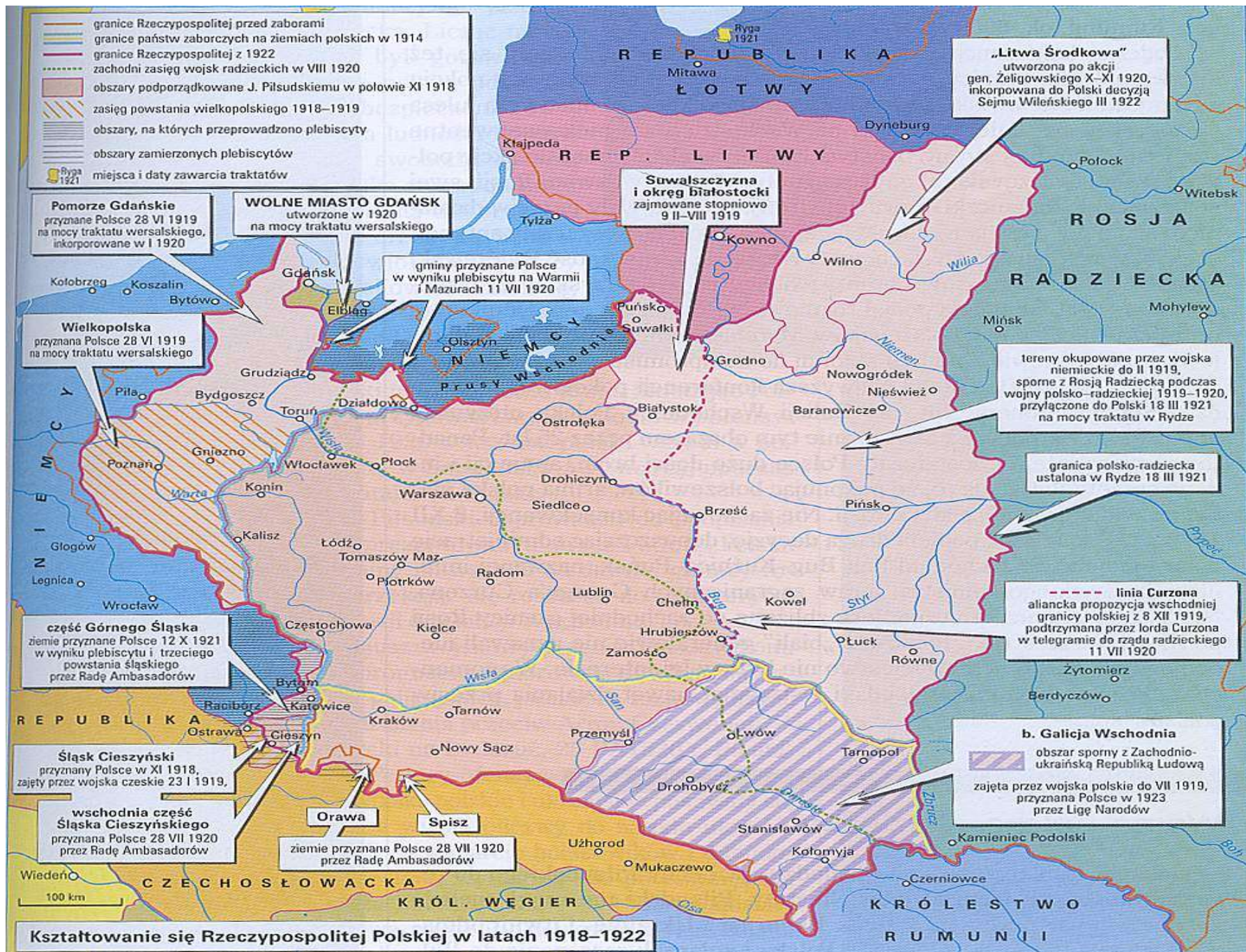

1918 - 1922

Czynniki kształtujące polskie granice po I wojnie światowej

- Decyzje mocarstw na konferencji wersalskiej
- Walka zbrojna Polaków o prawo do decydowania o swojej przynależności państwowej

1. Walka o kształt granicy zachodniej.

- Powstanie wielkopolskie XII 1918 – II 1919 r. wyzwoliło Wielkopolskę spod władzy niemieckiej
- O przebiegu granicy polsko-niemieckiej zdecydować miała konferencja wersalska

Sztandar powstańców wielkopolskich

I. Paderewski 27 XII 1918 rok

Przebieg walk

26 grudnia wieczorem przyjechał do Poznania Ignacy Jan Paderewski. Światowej sławy pianista był także wielkim orędownikiem sprawy polskiej na arenie międzynarodowej. Przemówienie Paderewskiego z balkonu Bazaru tysiące Polaków przyjęło owacyjnie.

27 grudnia około 17 strzelanina pod Bazarem rozpoczęła powstanie.

Niemcy zaskoczeni obrotem sprawy zaczęli się wycofywać do koszar. Pojawiły się biało-czerwone opaski pozwalające rozróżniać powstańców od Niemców. Po wyzwoleniu Poznania, powstanie wybuchło w innych wielkopolskich miejscowościach, między innymi w Gnieźnie, Kórniku, Śremie, Środzie, Wrześni.

Komisariat Naczelnej Rady Ludowej mianował 28 grudnia 1918 r. głównodowodzącym wojsk powstańczych przebywającego przypadkiem w Poznaniu kpt. Stanisława Taczaka.

Powstańcy wielkopolscy

Naczelnik Państwa Józef Piłsudski 27 XII 1919 rok

Walka o kształt granicy zachodniej.

- Traktat wersalski przyznawał Polsce obszar **Wielkopolski** nieco większy niż wywalczony przez powstańców oraz pas ziem pomorskich
  - **Gdańsk** otrzymał status wolnego miasta
  - O przynależności **Górnego Śląska**, **Warmii**, **Mazur** i **Powiśla** miały zdecydować plebiscyty przeprowadzone wśród ludności
-

Wolne Miasto Gdańsk

Utworzone 15 listopada 1920 na mocy ustaleń traktatu pokojowego zawartego w Wersalu 28 czerwca 1919. Obejmowało miasto Gdańsk i najbliższą okolicę. Pozostawało pod zarządem Komisarza Ligi Narodów, miało własną konstytucję, parlament, będący organem ustawodawczym, oraz senat, reprezentujący władzę wykonawczą. Pełnomocnikiem polskim był Komisarz Generalny Rzeczypospolitej Polskiej.

Terytorium Wolne Miasta Gdańsk włączono do polskiego obszaru celnego. Ponadto Polsce zapewniono prawo do bezpośredniego eksportu i importu towarów przez port gdański, posiadania własnej służby pocztowej, telefonicznej i telegraficznej. 1924 Polska otrzymała zgodę Ligi Narodów na założenie wojskowej składnicy tranzytowej i utrzymywanie załogi wojskowej do ochrony składnicy na półwyspie Westerplatte.

Walka o kształt granicy zachodniej. Warmia i Mazury.

- Plebiscyt przeprowadzono w 11 VII 1920 r.
- Intensywna propaganda niemiecka (Polska państwem sezonowym) i terror wobec działaczy narodowych (zabójstwo B. Linki)
- W efekcie jedynie 3% głosujących opowiedziało się za przynależnością do Polski
- Głosujący musieli wybierać między kartkami z napisem "Polska – Polen" i "Prusy Wschodnie – Ostprussen". Większość więc wybrała to co znane – Prusy Wschodnie.

Ostatecznie do Polski przyłączono jedynie osiem przygranicznych gmin

---

Walka o kształt granicy zachodniej. Górny Śląsk.

- Na sytuację Górnego Śląska miały wpływ trzy powstania śląskie
  - I powstanie śląskie (16/17 VIII 1919 r.) – niezadowolenie z powodu ogłoszenia decyzji o plebiscytach i masakra w Mysłowicach
  - II powstanie śląskie (19/20 VIII 1920 r.) – sprzeciw wobec sposobu przygotowania plebiscytu
  - 20 marca 1921 odbył się zapowiadany plebiscyt na Górnym Śląsku. Wzięło w nim udział 1191 tys. osób, z czego za połączeniem z Polską opowiedziało się 479 tys., a pozostaniem w granicach Niemiec – 708 tys.
  - III powstanie śląskie (2/3 V 1921 r.) – sprzeciw wobec zafałszowanych wyników plebiscytu z III 1921 r.
-

Walka o kształt granicy zachodniej. Górny Śląsk.

- Zawieszenie broni podpisano 5 VIII 1921 r.
- Rada Ambasadorów konferencji wersalskiej przyznała Polsce mniejszą część obszaru Górnego Śląska (29% obszaru plebiscytowego), były to jednak tereny najlepiej uprzemysłowione

*Wojciech Korfanty, działacz
narodowy na Śląsku,
przywódca powstań śląskich*

Powstania Śląskie

Powstania Śląskie

Powstania Śląskie

Powstania Śląskie

Walka o kształt granicy południowej.

- Pomimo wcześniejszej umowy między władzami lokalnymi, w I 1919 r. wojska czeskie zajęły Śląsk Cieszyński
  - W wyniku mediacji państw zachodnich podjęto decyzję o przeprowadzeniu plebiscytu
  - Na konferencji w Spa 5-16 VII 1920 r. z tego rozwiązania zrezygnowano. Rada Ambasadorów przyznała według żądań czeskich większość spornego terytorium Czechom (granicą rzeka Olza). Po czeskiej stronie granicy pozostało ok. 120 tysięcy Polaków.
-

Walka o kształt granicy wschodniej. Koncepcje granicy wschodniej.

- **Istniały dwie koncepcje dotyczące kształtu granicy wschodniej:**
    - **koncepcja federacyjna**
    - **koncepcja inkorporacyjna**
-

Koncepcja federacyjna

- Autor – Józef Piłsudski
- Powrót do granic przedrozbiorowych
- Nawiązanie do tradycji jagiellońskich i Rzeczypospolitej Obojga Narodów
- Stworzenie federacji państw razem z Litwą, Białorusią i Ukrainą

Koncepcja inkorporacyjna

- Autor – Roman Dmowski
- Bezpośrednia inkorporacja do Polski m.in. Wileńszczyzny, zachodniej Białorusi i Ukrainy
- Stopniowa polonizacja tych ziem

Walka o kształt granicy wschodniej.

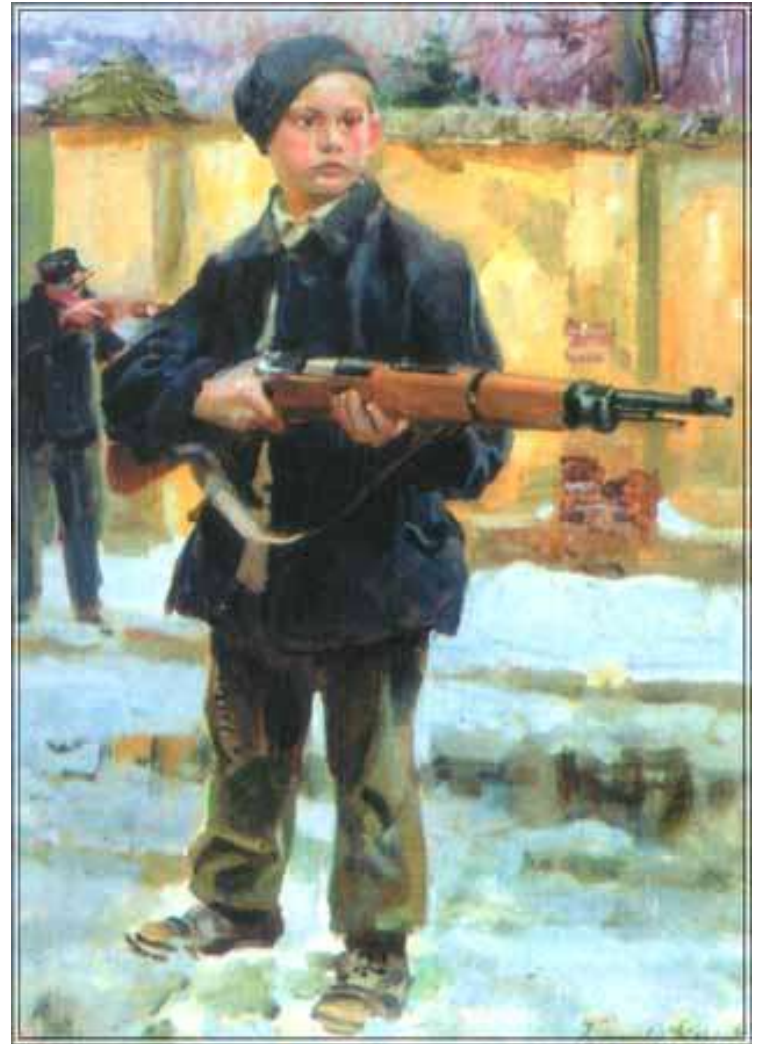
- Na wschodnich kresach dawnej Rzeczypospolitej stały się trzy sprzeczne tendencje:
  - dążenie Polski do realizacji programu federacyjnego
  - niepodległościowe dążenia Litwinów, Ukraińców i Białorusinów
  - ekspansjonistyczne dążenia bolszewików do szerzenia komunistycznej rewolucji

Walka o kształt granicy wschodniej.

- Ostatecznie granica wschodnia została ukształtowana w wyniku:
    - walk polsko-ukraińskich
    - wojny polsko-radzieckiej 1919-1921
    - zajęcia Wileńszczyzny przez gen. Żeligowskiego
-

Sytuacja na Ukrainie.

- Od listopada 1918 r. toczyły się w Galicji Wschodniej walki z wojskami Zachodnioukraińskiej Republiki Ludowej
- W obronie Lwowa walczyły „Orlęta Lwowskie” – polscy uczniowie i studenci. Spośród walczących 1421 nie miało ukończonych 17 lat.

Orleńta lwowskie

Cmentarz Orląt Lwowskich

Wojna polsko-bolszewicka.

- Wobec postępów wojsk bolszewickich na Litwie i Białorusi w II 1919 r. wojska polskie podjęły skuteczną ofensywę zajmując m.in. Wilno
- Po zawarciu porozumienia z Petlurą, w IV 1919 r. wojska Polskie podjęły ofensywę na Ukrainie zajmując Kijów
- Kontrofensywa radziecka dociera w sierpniu na przedpola Warszawy

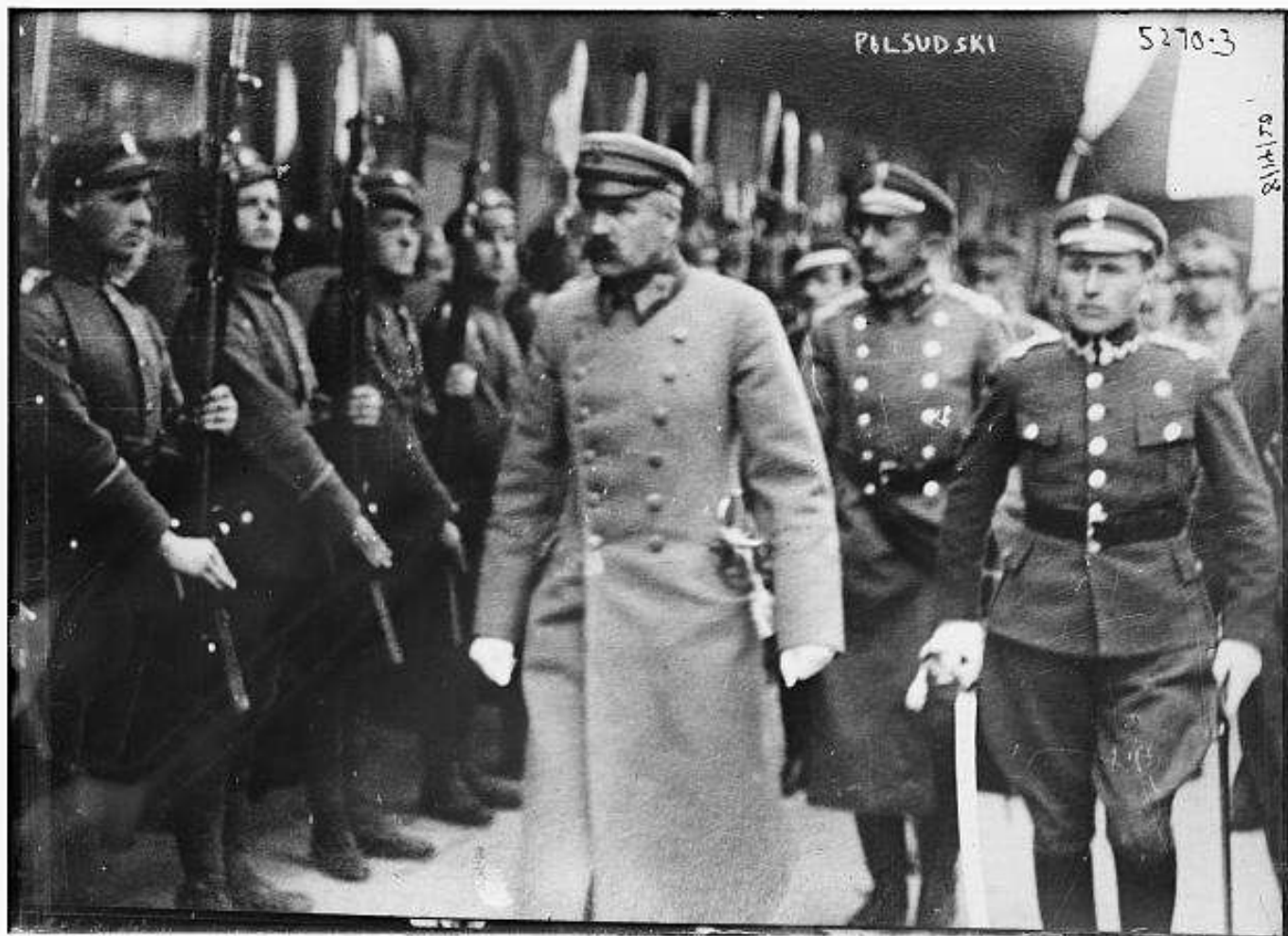
Wojna polsko-bolszewicka.

Wojna polsko-bolszewicka.

Wojna polsko-bolszewicka.

Wojna polsko-bolszewicka.

Wojna polsko-bolszewicka.

- Wobec ogromnego zagrożenia następuje konsolidacja społeczeństwa
- 13-25 VIII 1920 r. – bitwa warszawska i początek odwrotu armii radzieckiej
- 20-28 IX – bitwa nad Niemnem
- 12 X rozejm i początek rozmów pokojowych w Rydze

Postanowienia traktatu ryskiego.

- Traktat pokojowy zawarto 18 III 1921 r. w Rydze
  - Granica polsko-radzieckiej na linii Dżisna – Dokoszyce – Słusz – Ostróg – Zbrucz
  - Zrzeczenie się na rzecz Rosji Radzieckiej pretensji do wschodniej części Ukrainy i Białorusi – fiasko programu federacyjnego
  - Przebieg wschodniej granicy II RP został zatwierdzony przez Radę Ambasadorów 15 marca 1923.
-

Zajęcie Wileńszczyzny.

- Na początku X 1920 r. na polecenie Piłsudskiego gen. Lucjan Żeligowski pozorując niesubordynację zajął będące w rękach państwa litewskiego Wilno
- Przyłączenie Wileńszczyzny do Polski potwierdził złożony z Polaków sejm wileński
- Wydarzenia te stały się powodem bardzo złych stosunków polsko-litewskich

gen. Lucjan Żeligowski

Zapamiętaj

- Granice II RP ukształtowały się w ostatecznie w latach 1918-1922 w wyniku trzech procesów:
    - konfliktów z sąsiadami
    - ustaleń dyplomatycznych i przeprowadzonych plebiscytów na terenach spornych
    - powstań narodowych.
  - Granica zachodnia została wytyczona w następstwie udanego powstania wielkopolskiego, plebiscytu na Górnym Śląsku oraz trzech powstań śląskich.
-

Zapamiętaj

- Na północy decyzją mocarstw Polsce zostało przyznane Pomorze Gdańskie, natomiast Warmia i Mazury, wskutek niekorzystnego dla Polski plebiscytu, pozostały w granicach Niemiec.
  - Gdańsk otrzymał status wolnego miasta.
  - Na granicy południowej powstał konflikt polsko-czeski o Zaolzie, które Polska musiała odstąpić Czechosłowacji.
  - Traktat ryski z 1921 r. kończył wojnę polsko-bolszewicką i ustalał wschodnią granicę Polski
-